

İlham Əliyev fəhmi və Tramp tramplini

Amerika dünyanın o başıdır, Azərbaycanla Amerika Birləşmiş Ştatları arasında məsafə də çox uzadır. O qədər uzaq ki, Bakıda axşam düşəndə Vaşinqtonda səhər başlanır. Ancaq zaman-zaman bu məsafənin dəyişdiyi də çox olub. Yox, nə aralıqdakı kilometrələr azalıb-artıb, nə də bu fərq yay vaxtına keçidlə əlaqədar saatın dəyişməsiylə yaranıb. Müasir dünya elə vəziyyətdədir ki, məsafələrin yalnız köhnədən bəlli ənənəvi ölçülərlə müəyyənləşdirilməsi artıq keçmiş hadisəsidir. Siyasətlər ən uzaqları da bir-birinə çox yovuş edər, ən yaxın qonşuları da bir-birindən çox aralı sala bilər.

2025-ci il avqustun 8-i ABŞ–Azərbaycan Respublikası münasibətlərinin bütün tarixi boyunca Bakı ilə Vaşinqton arasındakı məsafənin ən qısa olduğu bir gün idi. Səbəb günün içərisini dolduran hadisələr idi.

Prezident İlham Əliyev onu müşayiət edən nümayəndə heyəti ilə Ağ Evdə idi və balaca bir otaqda dünya tarixinin əlamətdar anları yaşanırdı. O otağa ona görə “balaca” deyirəm ki, baş verən hadisə bu kiçik məkana sığmaz qədər nəhəng idi və əsla yalnız orada dövlət başçıları ilə təmsil olunan 3 ölkəyə aid deyildi. Dünyanın siyasəti, dünyanın özünün çöhrəsi, Yer kürəsinin siyasi xəritəsi dəyişməkdədir və həmin ağılsız dəyişiklikləri edənlərin ön sırasında biz varıq – Azərbaycan var, onun lideri Prezident İlham Əliyev var!

(ardı 4-cü səhifədə)

İlham Əliyev fəhmi və Tramp tramlini

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Addım-addım böyük tarixlər ömrümüz-dən keçir. Baş verən bir-birindən əzəmətli, tələdəyişici hadisələrin şahidi olmaq başqa bir məsələdir. Söz yox, o zəfərlər ki bizim gözümlərin qarşısında cərəyan edir, gələcək nəsillər həmin olmuşları Azərbaycan tarixi-nin ən parlaq səhifələri kimi qavrayacaq, bütün bunlara şahid olmuşları da müstəsna insanlar kimi xatırlayacaq.

Bəs həmin tarixləri yaradanlar necə?

Əlbəttə ki, onların, vaxt ötürüldü, daha çox müqayisələr aparmaq fürsəti yaranarkən vəcəyəyi qiymət indi yaxın məsafədən baxaraq bizim verdiyimiz qiymətlərdən qat-qat dərişir və indikindən də dəfələrlə yüksək ola-caq.

Prezident İlham Əliyevin strateji düşüncəsinin əhatəsi elə genişdir və o qədər aydındır ki, onun böyüklüyünü bu gün yalnız rəhbəri ilə iftixar edən Azərbaycan xalqı deyil, bütün dünya ya açıq, ya da qəlbində etiraf etməkdədir.

Dünyanın ən qüdrətli dövləti olan Amerika Birləşmiş Ştatlarının Prezidenti Azərbaycan rəhbərinin onun haqqında müxtəlif vaxtlarda söylədiyi qiymətverici fikirləri fəxrə öz səhifəsində yerləşdirsə, bunun səbəbi yalnız o deyil ki, bunlar başqa bir dövlət başçısının onun haqqında tərifli sözləridir. Doğrudur, dünyada tərifdən həminin xoşu gəlir və kim desə ki, o, daha çox tərifli sevir, bu söz-lərin səmimiyyətinə inanmaq həmişə müşkül olacaq. Ancaq tərifdən-tərifə də fərq var. Axtarsanız, Donald Trampın yenidən dövlət başçısı seçilərək fəaliyyətə başlamasından bir qədər əvvəl də, Ağ Evdə səlahiyyət-lərinin icrasını gerçəkləşdirirdi son aylarda da onun haqqında dünyanın tanınmış siyasətçiləri və dövlət xadimləri arasında da, elə müxtəlif ölkələrin prezidentlərindən də xoş sözlər söyləmiş olan çoxlarımlar adlarını da, fikirlərini də tapacaqsınız. Prezident Tramp həmin söylənmişlərdən məhz Azərbaycan rəhbərinin fikirlərini seçərək bir dəfə deyil, ardıcıl öz fərdi ictimai şəhifəsində ona görə yerləşdirir ki, bunları sadəcə tərif və xoş sözlər olaraq yox, dərin zəkəli, müdrik və güclü bir liderin qənaətləri kimi qəbul edir və anlayır ki, gəndən baxanlar da o sözləri məhz həmin şəkildə qəbul edirlər.

Bu, təsəvvürləndir, ancaq göz-lə görüldü eşidilənə də dünya şahiddir – Ağ Evdə Prezident Donald Tramp və Prezident İlham Əliyev yanaşırdılar. Mikrofonlar açıq, kame-ralar işləyir, həmin andakıları dünya görüb-əşir və ABŞ rəhbəri Azərbaycan dövlətinin başçısına “Siz böyük lidersiniz” deyir və dər-hal da Prezident Əliyev təvəzül ilə Prezident Trampa cavab verir: “Mən böyük liderlə yanaşı əyləşmişəm”.

Hər ikisi haqlıdır. Bunu isbat edən dəlil-lər çoxsa da, sübutların ən üzde olanı elə həmin görüş, o cür yanaşı oturub o səmimiyyət-lə müzakirələr aparmaları, həmin görüşə və müzakirələrə gətirib çıxaran yolu hazırlaya bilmələridir.

ABŞ dünyadakı 200-ə yaxın dövlətdən biri olmaqla daha böyükdür, həmin dövlət-lərin birincisi, ən qüdrətlisidir və dünyanın qismətini müəyyən edənlərin əvvəlcisidir. Vaşinqtonda yalnız bu ölkənin deyil, dünya-nın aqibətinə dair layihələr cızılır, qərarlar verilir, hərəkətlər edilir. Bir nömrəli paytaxt-dən və bir sayılı ofisdən gələn hər sada dünya-nın dörd bucağında əks-sədalırlar, ardınca da hərə öz ərzimə görə təhlillərə başlayır. Söz yox, bu Zirvə Toplantısı da istisna deyil.

Müstəqilliyimizin və ölkəmizə qarşı er-məni işğalının başlanmasından lap əvvəldən – 1992-ci ildə ABŞ Konqresi “Azadlıq mü-dafəsi aktı”na əlavə edilən və Azərbaycana ABŞ-nin birbaşa dövlət yardımını yasaqla-yan qanunvericilik aktını qəbul etdi.

Və bununla da ölkəmiz ABŞ hökumətindən birbaşa yardım almayan yeganə postso-vet dövlətinə çevrildi. Lap başlanğıcdan bu, erməni lobbisinin əl altında birbaşa təsirləri və onların simkəndirici cazibə dairəsində olan senatorların vurnuxmaları ilə baş tutmuş mürtəbə bir qərar idi və təməldən haqlı-qə-tlər kəlləmayaylaq edilərək məsələ bu cür də qoyulmuşdu ki, həmin sənəd Azərbaycan tərəfindən Dağlıq Qarabağın “işğalı” və Er-mənistan qarşı blokadasını dayandırmaq məqsədilə qəbul edilir. Təbii, səhəbət yar-dımca deyildi, Azərbaycan özü özünü təmin etmək, yaşatmaq və iqtisadi cəhətdən gücləndirə bilmək qabiliyyətini çoxdan ortaya qoyub və həmin məntəhs “düzəliş” də guya zəhərə maddi dəstəkdən imtinanı nəzərdə tutsa da, sırf siyasi səciyyəli idi, ABŞ-nin Ermənistan–Azərbaycan münasibətində heç də bizzatərər olmayan mövqeyini əks etdirirdi. 33 il sonra həmin “düzəliş”in, nəhayət ki, ləğv edilməsi bir tərəfdən ABŞ-nin Azər-baycana yetərincə sağlamaşmış münasibətinin bəyanıdırsa, digər tərəfdən da Azərbaycanı Qarabağ Zəfərlərinin daha bir mərhələsi, illərə davam etmiş və çox faciələr gətirmiş həmin qarşıdurmanın banisi və daimi qızışdırıcılardan olan erməni lobbisi üzərində qələbə-miz deməkdir!

Ancaq 2025-ci il avqustun 8-nə, həmin düzəlişə xitam verilməsə, Azərbaycan Respublikası ilə Amerika Birləşmiş Ştatları arasında Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyasının hazırlanması məqsədilə Strateji İşçi Qrupunun yaradılması haqqında Azərbaycan Respubli-kası Hökuməti və Amerika Birləşmiş Ştatları Hökuməti arasında Anlaşma Memorandumu-nun, Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh şərtlərinin imzalanmasına, nəhayət, 3 dövlətin başçısının Birgə Bəyannaməyə qol atmasına qədər gərgin mübarizəli, çətin, axtarışlı yol keçilib.

Qələbəyə şahid olmaq, buna heyrlənmək, məftun qalmaq xoşdur, amma gərək

həmişə həmin nəticəyə gətirib çıxaran uzun yolu da, bu ağır yükü çiyinlərində daşımışları da sayğı ilə düşünənsən.

2025-in isti avqust günlərində dünya mətbuatının hərərti həmişəkindən daha çoxdur. Vaşinqton görüşünün təfərrüatla-rından bəhs edir, qiymətləndirmələr etməyə çalışırlar. Xarici mətbuat, o sıradan Er-mənistanla olan və erməniciliklə bağlı bir çox xəbər agentlikləri, saytlar, qəzetlər Vaşinqton görüşlərini Prezident İlham Əliyevin döyüş meydanındakı qələbəsindən sonra masa arxa-sında, diplomatiya meydanında zəfəri sayır. Azərbaycan rəhbərinin qarşısına məqsəd qoyduqlarının hamısına çatdıgı bildirir, ən vacibi isə, bu görüşün və imzalanmış sənəd-lərin, həmin sənədlərin daha yeni anlaşma-ların imzalanması üçün hazırladığı özüllün Cənubi Qafqazda qüvvələr nisbətinin dəyiş-məsində, bölgədə gələcək ictimai-siyasi gər-çəkliyin necə olacağını müəyyənləşdirməkdə həlledici rol oynayacağını yazırlar.

Vaşinqton görüşündə Prezident Əliyev, həmişəki kimi, parlaq idi, hədəfə dəqiq vuran idi, niyyətləri ilə, davranışları ilə ağıl və güc saçırdı, yenə Azərbaycan onunla böyük görüşürdü.

Bütün ölçüləri ilə ABŞ və Azərbaycan Respublikası müqayisəyəgəlməz qədər fərqlidir. Lakin güclü lider varlığı ilə, təkəkkürü və əməlləri ilə Vətəninə da böyütməyi, ən qüdrətli dövlətlərlə eyni mərtəbəyə qoymağı bacarır.

Öncəgörmə Tanrının seçkin insanlara bəxş etdiyi ayrı bir istedaddır. Böyük siyasət-dənsənsə, nə qədər məlumatlı olursan-ol, belə bir fəhm, səbəhiyyətə, hadisələri, gedi-şəti qabaqcadan görübilmə duyğusu sonda yoxdursa, güclü sayılmayacaqsan, illah da, son qərar və son söz səlahiyyəti sənədirsə və belə basirətlikləndən məhrumsansa, tez-tez yanlışlaçaqsan, bütəyəcəksən, kobud səhv-lər buraxacaqsan, başqalarını da çaşıdıracaqsan, heç vaxt da ötkün şəxsiyyətə çevrilə bilməyəcəksən.

Prezident İlham Əliyev idarəçiliyinin iki onilliyi ərzində Azərbaycanın 200 illik başlanğısı və qəçilməz fəlakətlərinin qaynağı olan pırtılaşq qara (rəngi başqa cür də göstərmək olar) düyünü biryolluq çəzə bildisə, Azər-baycanı dünyanın enerji, nəqliyyat, iqtisadi həyatında yankeçilməz tərəfdaşlardan birinə çevirməyə müvəffəq oldusa, ölkəmizi və dövlətimizi beynəlxalq aləmdə bugünkü uca-lığa qaldırmağı bacardısı, respublikanı təsir dairəsində saxlamağa can atar çoxsaylı dövlətlər və qüvvələrin bütün mən və təhdidlə-rinin öhdəsindən gələrək müstəqil siyasiyyətini inamla aparmaq qüdrətini nümayiş etdirisə, bu niyyətəatmadma əngin bilik, sarsılmaz iradə, daimi qətiyyət (“Dəmir yumruq” da onun bir simgəsi), əzmkarlıq, inadkarlıq, dönməzlik, sözbütövlüklə bərabər və bəlkə bunlar-dan da daha əvvəl həmin fəhm, gələcəyisəz-mə, yalnız hesablamalarla deyil, müəyyən həlledici anlarda “altıncı duyğu” dediyimiz daxili gücün hökmiyyəli hərəkət edər qərarlar qəbul etməsinin də dənilməz yeri var!

Tarix yazılan və tarixə yazılacaq o gün-də – 2025-ci ilin 8 avqustunda Ağ Evdə Pre-zident İlham Əliyev dünyanın ən qüdrətli dövlətinin başçısı ilə yanaşı idi, davranışları, danışmaları heç vaxtla “böyük qardaş” qarşı-sında dayananın hərəkətləri və söyləyişləri deyildi, inamı idi, səbəst idi və müəyyən məqamlarda, xüsusən, Donald Trampın Nobel Sülh Mükafatına layiqliyi təklifini dilə gətirəndə isə vəziyyətin sahibi idi, ona xas natiqlik məharəti ilə auditoriyanı da tər-finə çəkmişdi: “Nobel Sülh Mükafatı Prezi-dent Trampa verilməsi, kimin verilməlidir? Mən heç bir iş görməmiş, lakin mükafat al-mış şəxslərlə bağlı Nobel Sülh Mükafatının çox müəmmalı qərarlarını tarixinə vərmaq istəməzdim. Lakin Prezident Tramp altı ay ərzində möcüzə yaratdı. Bir sözle, düşünürəm ki, erməni hakimiyyət də təstəkləyəcək. Audi-toriatının reaksiyasından hesab edirik ki, biz qayıdan kimi birgə məktubun hazırlanması üzərində razılığa gələcəyik.

Ümid edirik ki, mən, həmçinin, Prezi-dentin mükafatlandırma mərasiminə qoşula-cacağam. Ümidvarıq ki, o, bizi mərasimə dəvət edəcək”.

Həminəgünkü dialoqlarının hər birində aşkarca duyulurdu ki, Tramp bu ünsiyyətdən çox məmnundur, qarşısında kamil bir şəxsi-yətin dayanmasının fərqindədir və açıqca da söylədi: “Siz ağıllı və güclü lidersiniz”.

Bu hüsn-rəğbətsə Azərbaycanın həmin gündəki daha bir qazançı idi. Demək, bu

mehriban təməs körpüsü sabah ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın daha da dərinləşmə-sinə yardım edəcək.

Bu, Prezident Trampın Azərbaycan li-deri ilə ilk canlı təması idi. Ancaq həmin görüşcən də Prezident İlham Əliyevin əv-vəllər ABŞ və şəxsən onun haqqında nələr söyləməsindən xəbərdar idi və bildiklərinin dalğasında, təbii ki, danışmalar başlananda-kı müsbət təəssüratə köklənmişdi. Lakin təma-sın ilk anlarında da bu təəssürat qat-qat dərinləşdi. Əlavə şərhə ehtiyac yoxdu, hər şey aydınca görünürdü. İstər-istəməz belə düşüncə də yaranırdı ki, elə bil Ağ Evin bu-günkü sahibi ilə bağlı Prezident İlham Əliyev-in bu görüşə qədər müxtəlif vaxtlarda dediyi müsbət fikirlərin, o sıradan ABŞ-də prezident seçkiləri ərəfasində söylədiklərinin də hamısı irəlilədikdən hər sözlü, hər ifadəsində-kı ölçü-lüb-biçilibmiş.

Öncəgörü, uzağı qabaqcadan hiss edərək dəyərləndirmə, sabahə hazır olmaq fəhmi elə bu deməkdir.

Vaşinqton Zirvəsində Prezident Tramp “Sərvət hər problemi həll etmir” söylədi və əlbəttə ki, haqlı idi. Amma bir istisna ilə. Bu sərvət insandısı, böyük zəka sahibi şəxsi-yətdirsə, çox şeyləri həll etməyə qadir olur.

Öməyi – Prezident İlham Əliyev!

Onikinci yüzilin səlcuq tarixçisi Nəc-məddin Əbu Bəkr Rəvəndi “Rahət əs-sudur və ayət əs-surur” – “Könüllərin rahatlığı və sevinclərin əlaməti” adlı əsərinin sonunda-ki “Hökmdarların əyləncələri” adlı fəslin-də dövlət başçılarına tövsiyə edirdi ki, nərd deyil, şahmat oynamağa üstünlük versinlər. İzhah edirdi ki, nərddə zərər var və onlar işin gedişini dəyişə bilər – nərddətaxt arxa-sında rəqibindən daha yaxşı oynayaraq qalib çıxarsınız, ancaq o, uğurunuzu heçə endirərək cığıllıqla dəyə bilər ki, sizə zər verdi, ona görə udundunuz. Lakin belə də ola bilər ki, siz oyunu hər cəhətdən yüksək sə-viyyədə apararsınız da, rəqibin zərərlərinin yaxşı gətirməsi üzündən uduzarsınız. Rəqibinizə sizi cırdadaraq söyləyər ki, o, daha ağıllı oy-nadıgı üçün sizi məğlubiyyətə uğrattı.

Böyük siyasət meydanını nərddə taxtsı sa-yaraq zərə bel bağlayanları da, ya uzaqbaşı və qəliz aləmdə dama gedişləri ilə nailiyyət-lərə çatma bələklərlərinə ümid bəsləyərk büd-rəyonları da, xar olmaları da az görmədik.

Prezident İlham Əliyev qlobal siyasətdə ən məhir grommesteyrlərdən biri olduğunu artıq çoxdan sübuta yetirmişdi.

Onun böyük siyasətdəki yolu əsrin dörd-dəbəri həcmində (mən bura İlham Əliyevin Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri və ölkənin Baş naziri kimi çalışdığı müddətdə də əlavə edirəm) zəhərin qasa tarixi dövrü əhatə etsə də, Azərbaycanın həlli mümkün-süz kimi görünən bir silsilə Tarixi (!) problemlərinin həllinə müvəffəq olması dövlət xadimi kimi bu şəxsiyyətin nadirliyi və fəvqəladəliyini bariz şəkildə ortaya qoyur.

Gözümüzün qarşısında göz açaq gör-düyümüz, indiyəcən bu şəkildə tanıdığımız dünyanın nizamı dəyişdirilir, siyasi xəritəsi başqalaşır.

Və Böyük Azərbaycanlı İlham Əliyev bu planetar dəyişikliklərdə bilavasitə imzası olan müstəsna simalardan biridir.

Hər günü Zəfər salnamələrinin ayrıca bir qürur səhifəsi olan 2020-ci ilin Vətən müba-rizəsi və onun 2023-cü ilin 19-20 sentyabrın-dakı 23 saatlıq antiterror əməliyyatı və onun tam təmizlənməsi Xankəndi təntənəsinin bu millət sevinclərinin baş memarı Prezident İlham Əliyevin adına xalqın bağrının başında həmişə yaşadacağına şökk yoxdur.

Qurduğu güclü iqtisadiyyat, yaratdı-ğı mükəmməl ordu, apardığı ölçülü-biçili siyasət və müharibə gedişində özünün də İkinci Qadim Orduya çevrilməsi sayəsində bu qələbəni gətirən Prezident İlham Əliyevin həmin hünəri siqləti ilə 1918-ci ilin mayın-da qurucu babalarının və millətə istiqlalı dadızdırmasına, müstəqil milli dövlətimizi qurmasına, unudulmaz Heydər Əliyevin 70 illik həsrətdən sonra bərpa edilmiş müstəqil-liyimizin 1993-cü ildə yenidən itirilmək, 2 yaşına çatmamış gənc dövlətimizin parçalan-ma və siqut təhlükəsi ilə üzə-üzə qalarkən göstərdiyi rəşadətə tay tutula bilər. Ancaq İlham Əliyevin etdiklərinin çevrəsi daha ge-niş və məhiyyəti daha dərinidir axı.

Nə XX yüzilin əvvəllərində ilk dəfə elan edilərkən, nə də 1991-ci ilin oktyabrında təzədən bərpa olunanda Azərbaycan istiq-

lali heç də rəsmiyyətdə bizə aid ərazimizin hər nöqtəsində bərqərar olmamışdı. Bu ölvli millət arzusu və dövlət idealını reallaşdırmaq Prezident İlham Əliyevin siyasi tərctəmə-yi-halını bəzəyən hadisədir.

Bütöv Azərbaycan istiqlalı Prezident İlham Əliyevin əsəridir! Daha bütövlərini də bunca mötəbər zəmin üzərində zaman özü gətirəcək!

Ancaq digər mühümündən mühüm müvə-fəqiyyətsə ondan ibarətdir ki, güc və imkan-lar baxımından qətiyyətin bərabər olmayan, üzdən görünən və görünməyən qəliz qarşı-durmada apardığı son dərəcə incə, zərgər dəqiqliklə siyasət və çox gedişləri irəlicə-dən görmək qabiliyyəti ilə Prezident İlham Əliyev Azərbaycanı və bölgəni ermənicilik-dən qat-qat təhlükəli, əslində həmin fəsadın da doğurucusu olmuş bələdan qurtarıq. Ancaq tək Azərbaycanı da yox!

Prezident İlham Əliyevin Vaşinqton zəfə-ri artıq onun yalnız Azərbaycan deyil, yeni Qafqaz quruculuğundakı misilsiz ƏSƏRİ kimi dəyərləndirilməlidir.

Tarixdən gələn köhnə və nəcib ənənəy-lə millət öndərlərinin, sərkərdələrin adının qarşısına onların şücaətlərinin və yaddaş-lara həkk olunan əməllərinin nişanəsi olan kəlmələr əlavə edilib. Birinə “Fateh”, birinə “Qurucu”, birinə “Adil”, birinə “Məğlub-edilməz”... deyiblər. Qarabağ qələbəsindən sonra Prezident İlham Əliyevin adının önün-də xalq da, qələm adamları da “Müzəffər” kəlməsini minnətdarlıq və sevgi ifadəsi ola-raq işlətməyə başladılar. Ancaq, zənnimcə, Prezident İlham Əliyevə bugündən belə daha çox yaraşan “XİLASKAR” sözüdür. Çünki 30 il yaxın müddətdə işğal altında qalmış Azərbaycan torpaqların azadlığa çıxarmaq onun başlıca xidmətlərindən sadəcə biridir. Vaşinqton Zirvəsindən sonra açılan pers-pektivlər Prezident İlham Əliyevə Azər-baycanla yanaşı bütün Cənubi Qafqazın da son iki əsrdən artıq müddətdə məruz qaldığı və gələcəkdə davam edəcəyi ehtimalı da istisna olunmayan gözədoymaz imperialist istəhlər-dən, ləbüz xarici təsir və müdaxilələrdən də xilasediciliyin əsas məmarına döndərir.

Prezident İlham Əliyev təkə yeni, qüdrətli, qalib Azərbaycan deyil, həm də artıq toposuz-tüfəngsiz, yüksək zəkasının və diplo-matik istedadının sayəsində gerçəkləşdirmə-yi bacardığı xilaskarlıq missiyası ilə səbəhki daha güclü, daha yekdil, daha inkişaf etmiş Cənubi Qafqazın xilaskarı və qurucusu adlanmağa layiqdir.

Bu misilsiz xilaskarlıq və quruculuğun təkən nöqtəsi Zəngəzur dəhlizidir və Prezi-dent Trampın Azərbaycan liderinə bağışladığı simvolik “Ağ Ev açarı” kimi, həmin dəhliz də çox rəmzidir, artıq məcazi mənada yox, elə sözlün birbaşa anlamında AÇARDır!

Arxada qalan illərdə bağlanmış beynəlxalq əməliyyatlı, Avropanın bir sıra ölkələrini qovuşduran və mərkəzində da-yandıgımız hər layihə iqtisadi səmərəsindən savayı həm də siyasi yük daşıyır, qoruyucu mənası var. Zəmanədə Ulu öndər “Əsrin müqaviləsi”ni bağlamaq yolunda hətta ha-yatını risk altında qoyaraq ona görə inadla mübarizə apardırdı və istəyində də nail oldu ki, həmin bağlaşmaya yalnız Azərbaycanın sə-bahkı ıfıran həyatına, zənginliyinə, qüdrə-tinə gətirib çıxaraacaq vəsito kimi deyil, ölkə-mizi və müstəqilliyimizi ən müxtəlif xarici təhlükələrdən qoruyacaq zireti kimi baxırdı. Vaxtın gedişi də bunu sübuta yetirdi.

Azərbaycan dövlətinə rəhbərliyə başla-dığı ilk çağlardan Prezident İlham Əliyev də eyni xətti aparıb: Azərbaycanı dünya əməliy-yyətli mühüm enerji, nəqliyyat, çeşidli iqtisadi müstəqil layihələrin aparıcısına, ya aparıcılarından birinə çevirmək, bununla həm ölkəni sərvətləndirmək, daha qadir etmək, həm birbaşa işbirliyi və əməkdaşlıq qurulan ölkələrlə daha sıx dostluq, tərəfdaşlıq münasibətləri ilə bağlanmaq, üstəlik də qıraqdən edilə biləcək təzyiqlərdən, təcridatardan, həmlələrdən (hətta mümkün işğal tərpanişlə-rindən) və yüz cür başqa arzuolunmazlıqlar-dan şüurlanmaq.

Bu xətti gələcəkdə daha inam və qəti-yətlə davam etdirə bilmək üçün-sə tədərük etdiyi başlıca etibarlı özüllərdən biri də ABŞ ilə strateji əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq yolunun seçilməsi, bəz istiqamətdə son ABŞ səfəridən ciddi addımların atılması olmuş.

Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü məqsədyönlü və qətiyyətli siyasətin və səy-lərin nəticəsində, nəhayət ki, xeyir-duası Vaşinqton ZİRVƏsində verilən “Zəngəzur

dəhlizi” əslində gələcəyə açılan möhtəşəm bir qapı, sabahın yol xəritəsi, söz və nüfuz səbəhiyyəsinin səmtini və keyfiyyətini bütö-tün başqalaşdırən, dünyanın iqtisadi və siyasi dəyişmə və yeniləşməsinə müəyyənləşdirən diqqətləyiq həlqələrindən biridir.

“Beynəlxalq Sülh və Rifah naminə Tramp Marşrutu” (TRIPP) adlanacaq bu bağlanti layihəsi ilə Azərbaycanın bir hissəsi digər hissəsi ilə – əsas ərazimizlə Naxçıvan müstəqim olaraq birbaşa gediş-gəliş imkanı qazanmaqdan əlavə biz tranzit ölkə olmağın yeni imkanlarını da qazanırıq.

Azərbaycana qarşı təcavüzü davam etdir-di bütün müddət boyunca Ermənistan ölkə-mizin əsas, aparıcı olduğu beynəlxalq müs-təqil regional layihələrin hamısından kənarda saxlanılmışdı. İndi bu ölkə üçün də geniş inkişaf imkanları açılır. Ancaq yalnız iqtisadi də deyil, onun müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü qoruyacaq imkanlar. Prezident İlham Əliyev bu haqda Vaşinqton sammitindən və Birgə Bə-yannamənin qəbulundan öncə də qarşı tərəfə mövqeyini bildirib, onlara düz yolu göstərib: “Mən Ermənistanın Baş naziri ilə görüşlərin birində demişdim ki, Ermənistanın tranzit ölkə olmaq şansı yaranacaq. Dedim ki, siz tranzit ölkə olmağın mənasını bilmirsiniz. Çünki siz tranzit ölkə deyilsiniz və yalnız Azərbaycan sayəsində tranzit ölkə ola bilərsiniz. Azər-bay-cansız tranzit ölkə olmaq mümkün deyil və siz tranzit ölkə olmağın üstünlüyünü görəcəksi-niz. Biz daha güclü tranzit ölkə olmağa çalışırıq. Biz istəyirik ki, ərazimizdən keçən dahlizlər daha çox yükdaşıma qabiliyyətinə malik olsun. Bu, pul gətirir, iş yerləri açır və siyasi imkanlar vəd edir. Səhbət Ermənistanın uzun illər özünü məhrum etdiyi imkanlardan gedir. Beləliklə, bu nəqliyyat marşrutu – qısaltması TRIPP kimi səslənən “Trampın Beynəlxalq Sülh və Rifah Marşrutu” daha bir tarixi nailiyyət olacaq”.

Doğru səzlərdir, həqiqətdir, biz bölgədə iqtisadi və siyasi mühitə nəzarətin mənzərə-sini, keyfiyyətini və məhiyyətini dəyişəcək önəmli tarixi hadisənin ərəfasındaydıq. Bəs açıqlacaq Zəngəzur yoluna qarşı irəliləndən də müşahidə edilmiş, indi də səslənməkdə olan etirazlar, asib-kəsmələr bu niyyətin gerçəkləşməsinə nəşə mənərlər yarada bilsin? 3 liderin bir masa arxasında oturaraq Baş Paytaxtda bu sənədi imzalaması həmin suala “heç bir narahatlığa əsas yoxdur” cavabıdır ki, var. Həmin mərhələyə gəlib çatanaqəd bütün mümkün əksətmələr də, göstərişlə bilə-cək müqavimətlər də döna-döna müzakirə edilib, ölçü-lüb-biçilib ki, nəhayət, bu haqda dünyaya səslənmək, dünyanın da gözü qarşı-sında imzalamə mərasimini keçirmək qət edilib. Oduq ki, indi hansı vilayətdən hansı bivec hərbi-zərbələr və cılız hədəyanlar eşidilsə də, o cür qimildanmalar hərəkəti gəlməli qatların ardınca çıxıran naqarın boş hay-küyündən artıq deyil. Ad Dəhlizin üstündəndir, “Sülh və Rifah” marşrutunun təhlükəsizlik və fəali-yətinin zəmanətçisi Amerika Birləşmiş Ştat-larıdır və bu superdövlət kiminlə necə danış-mağın, nə təhər rəftar etməyin də qaydalarını gözəl bilir.

Zəngəzur dəhlizini, ya artıq rəsmiləşən adı ilə deyərsək, TRIPP-i ecəzkar Sabah Açıqı saymağımız, haqqında daim düşün-düyümüz və uğrunda çalışdığımız, Yeganə Doğma Ailəmiz olan Türk dünyası ilə bağlıdır. Mərkəzi Asiyadan Zəngəzura çatıb Naxçıvana yetişəcək, oradan Türkiyəyə uzanacaq Nəhəng Türk Yolu bir şah damar kimi türk ölkələrinin qovuşduracaq, qarışıqlıq iqtisadi maraqlar öz təhlifələrini verəcək, bütün digər bəhrələri ilə yanaşı türk cümhuriyyətlərini bir-birinə daha bağlı, daha vəhdətdə, iqtisadi cəhətdən daha qüvvətli edəcək.

2025-ci ilin 8 avqustunda ABŞ və Azər-baycan prezidentləri ilk dəfə görüşüdlər və baxışlarda, mövqələrdə, ayrıntılara münasi-bətdə o qədər yaxınlıq vardı ki, sanki çoxdan eyni yolu yanaşı gedən məsləkləşdilər.

ABŞ-nin 45 və 47-ci prezidentləri eyni adadırlar. Fəqət 47-ci Prezident 45-ci Prezi-dentin apardığı sülhü, qurucu, rifahçı, bəriş-dirici, tənzimləyici xətti yenə davam etdirsə də, o, artıq həm də başqa liderlər. Az ol-mayan yaşına rəğmən ruhan cəvən olan Donald Trampın bir məziyyəti də onun çevik uyğun-laşma, vaxtla ayaaqlaşma bacarığı, güntün yeni istəkləri o qədər qətiyyətlə həssaslıqla səzmək keyfiyyətidir. Bugünün Trampı ənənəvi ola-raq dünyanı dəyişməyə meyllili ABŞ-nin özünü də dəyişir, onu bir para yıpranmış tə-səlatlardan arıtlayır, qondarma demokratiya pərdəsi altında aparılmış saxtakar, riyakar və müftəxor təmayüllərdən azad etməyə çalışır. Ona görə də dünənəcən Ağ Evə qiblə kimi baxan və kəsilməli məliyyəyə görə indi ağzı yağı tükədən məhrum olmuş qondarma “azadlıq əşiqləri” asi düşərək dünənki ibadət-gahlarnı qeyzlə “Qara Ev” adlandırırlar.

Donald Tramp sülhün, yaxınlaşmanın, bir-birinə uyğunlaşmanın keçz sözbəzlərdən deyil, konkret əmələndən ucuz modellərini təklif edir, ağırlığı iqtisadiyyata sari yönəldir və “Beynəlxalq Sülh və Rifah naminə Tramp Marşrutu” da ABŞ dövlət başçısının sülhlük səylərinin daha bir təsdiqidir.

Ancaq bu “Marşrut” da, Azərbaycan Respublikası ilə Amerika Birləşmiş Ştatları arasında Strateji Tərəfdaşlıq Xartiyası-nın hazırlanması məqsədilə İşçi Qrupunun yaradılması haqqında Azərbaycan və ABŞ hökumətləri arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu da böyük ölçüdə yeni inkişaf sıçrayışları üçün trampindir. Tramp tramp-lininin açdığı üfüqlərin Azərbaycana vəd etdiyi yeni yüksəlişlər ən yaxın sabahlardan gələcəkdir.

Rafael Hüseynov

Milli Məclisin sədr müavini, akademik